

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ НА СВІТОВІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Стаття присвячена дослідженню теоретичних та практичних аспектів трансформації структури міграційних потоків людських ресурсів та його українського компонента під впливом процесів глобалізації світової економіки.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Міжнародна міграція, ринок праці, людський ресурс, глобальна економічна криза.

На сучасному етапі розвитку глобальної економічної системи міграційні потоки у світі нараховують більше ніж 200 млн людей, міжнародні трудові мігранти складають 3 % від світової робочої сили і є одним із найважливіших факторів глобальних змін. Тому актуальність теми обумовлена, по-перше, потребами пошуку нових підходів для врахування та вирішення міграційних проблем у зв'язку з впливом глобальної економічної кризи.; по-друге, необхідністю дослідження можливих міграційних викликів для України.

Дослідженням різних аспектів міграційних переміщень у системі міжнародних економічних відносин були предметом дослідження багатьох вчених, зокрема О. Грішної, А. Колота, Е. Лібанової, О. Малиновської, В. Петюха, І. Петрової, О. Позняка, А. Поручника, А. Румянцева, В. Савчука, С. Сіденко, А. Філіпенка та ін.

Разом з тим, багато аспектів даної наукової проблеми залишається недостатньо розкритими та обґрунтованими. Потребують подальшого дослідження сучасні тенденції розвитку світового ринку праці, зумовлені впливом глобальних економічних процесів, зокрема світової економічної кризи.

Цілями даної статті у контексті розвитку сучасних глобалізаційних процесів і закономірностей є дослідження факторів впливу на міжнародні міграційні процеси за умов світової економічної кризи.

Міжнародні акти, що прийняті ООН, Міжнародною організацією праці (МОП), іншими інституціями світового масштабу рі-

вень зайнятості розглядають як одну з головних людських цінностей, а забезпечення повної зайнятості — як одне з пріоритетних завдань держави. Отже, ключовими детермінантами формування світового ринку праці є стан зайнятості і безробіття, що також безпосередньо впливає на світові міграційні процеси.

За даними МОП, рівень зростання світового ВВП впродовж 2008 р. був значно нижчим ніж в попередні роки, що вплинуло на рівень зайнятості. Рівень безробіття у 2007 р. становив 5,7 %, а в 2008 р. підвищився до 6,0 %. Світова чисельність безробітних при цьому становила 190 млн осіб, з яких 109 млн. є чоловіками, а 81 млн — жінками. Загальна чисельність безробітних серед молоді підвищилась і складає 76 млн. осіб. Як наслідок, підвищення рівня безробіття вплинуло на зменшення рівня зайнятості.

Глобальна економічна криза значно вплинула на мігрантів-працівників по всьому світу. Генеральний директор Міжнародного бюро праці, зазначає, що трудящі-мігранти, особливо працюючі жінки й нелегальні мігранти є найбільш уразливими категоріями населення під час кризових ситуацій.

Так за даними Інституту міграційної політики США, вже з кінця 2008 р. було зафіксовано зростання безробіття, особливо в середовищі мігрантів з Латинської Америки; зменшення кількості робочих місць, незначний вплив іноземної робочої сили зі США, країн ЄС і Перської затоки. У галузях, де часто використовується праця іноземців почали скорочуватися робочі місця (туризм в Ірландії, фінансові послуги у Британії, будівництво у США, Іспанії та ОАЕ).

Оскільки економічний спад пов'язаний з неминучістю кризових явищ на ринку праці, іммігранти, зайняті в вразливих галузях, будуть змушені повернутися на батьківщину або змінити кваліфікацію. Криза також впливає на міграційну політику країн і уряди можуть проводити більш жорстку протекціоністську політику стосовно мігрантів. Проте, оскільки основні рушійні сили міграції в довгостроковій перспективі не зміняться і після кризи (високий попит на робочу силу на ринку праці, демографічні зміни), то можемо прогнозувати, що міжнародна міграція буде лише посилюватися.

Аналіз впливу економічної кризи на міграційні процеси на світовому та національному ринках праці свідчить, що від економічної кризи найбільше страждають малокваліфіковані робітники. Наприклад, зростання рівня безробіття в Іспанії особливо вплинуло на іноземців. Впродовж 2008 р. рівень безробіття іммігрантів був приблизно на 50 % вищий, ніж серед місцевих працівників.

Крім того, необхідно відзначити, що підвищення рівня безробіття призводить до напруженості у відносинах між іммігрантами та місцевими працівниками, які вважають, що їх робочі місця знаходяться під загрозою. Наприклад, Чеська влада розробила план примусового виселення мігрантів. В Іспанії, де рівень безробіття вже перевищив 12 %, також впроваджують програму примусового повернення мігрантів на батьківщину. Влада сподівається, що країну найближчим часом залишать 87 тис. осіб. Британська влада посилила умови в'їзду в країну, внаслідок цього зменшилась кількість мігрантів високої кваліфікації. Суворі обмеження на в'їзд до країни будівельних і промислових робітників схвалив уряд Італії тощо. Слід зазначити, що ці заходи можуть пом'якшити напругу на внутрішньому ринку праці, підвищити відчуття захищеності місцевих працівників, але така політика не зможе протриматися довго, адже країнам завжди буде вигідно залучати висококваліфікованих робітників, не витрачаючи кошти на їх освіту. А враховуючи депресивні демографічні тенденції, деякі країни Європи у найближчому майбутньому будуть продовжувати політику на заохочення приїзду висококваліфікованих іноземних громадян з метою забезпечення сталого економічного розвитку. Також, ці заходи не торкнуться працівників, які працюють у сферах непривабливих для місцевого населення, що є важливим для більшості мігрантів з країн, що розвиваються.

Одним із найважливіших аспектів за даної економічної ситуації є аналіз та прогноз розвитку міграційного капіталу. Варто зазначити, що потоки переказів є більш прогнозованими, за іноземну допомогу чи прямі іноземні інвестиції. Крім того, в разі потреби обсяги переказів швидко зростають. Так, на думку старшого координатора програм Міжнародної організації міграції (МОМ) в Україні Дайви Вілкеліте така тенденція спостерігалася ще в 2007 р. на прикладі філіппінських працівників у США, коли впродовж фінансової кризи мігранти зазнавали труднощів, обмежували себе, а родинам переказували стільки ж або навіть більше грошей. За даними Inter-American Bank близько 75 % мігрантів з Мексики заробляють на рік менше, ніж 20000 дол., проте в середньому кожен з них переказує додому близько 3550 дол. Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку підрахував, що близько 90 % переказів до бідних країн покривають їх витрати на купівлю їжі, одягу, нерухомості, освіти та лікування. Найбільше, при цьому, отримали такі країни, як Уганда, Бангладеш, Гана та Непал.

Враховуючи останні прогнози Світового банку про те, що грошові перекази трудових мігрантів скоротяться на 15 млрд дол., а приватні припливи капіталу знизяться наполовину, можемо констатувати значний негативний вплив на економіки країн, що розвиваються. Для цих держав грошові перекази заробітчан — одне із найзначніших джерел капіталу. На грошові перекази мігрантів припадає 45 % ВВП Таджикистану і понад 35 % ВВП Молдови, 25 % ВВП України. Кошти, що надходять до Вірменії від її громадян, які працюють у Росії, становлять 53 % бюджету республіки, Індія отримала від своєї діаспори близько 45 млрд дол. а Китай — 35 млрд дол. Проте, як відомо економічна криза спричинила значні коливання валютних курсів й падіння курсу валют багатьох країн-донорів робочої сили, що в свою чергу підвищує вартість грошових переказів у доларах. Тому зменшення обсягу грошових переказів може ускладнити деяким країнам-донорам завдання виходу із кризи.

Враховуючи те, що за кордоном працює значна кількість наших співвітчизників, міграційне питання є надзвичайно актуальним. Доводиться констатувати, що до цього часу все ще не розроблена Концепція державної міграційної політики України, яка повинна визначити основні цілі й напрями такої політики на період до 2018 року.

До позитиву зовнішньої трудової міграції можна віднести зростання обсягів інвестицій в Україну, адже накопичені заробітчанами кошти сприяють розвитку малого бізнесу та прискоренню формування середнього класу в Україні. Зовнішня трудова міграція є також джерелом досвіду, знань, школою бізнесу та ринкової поведінки. Водночас вона призводить до дефіциту робочої сили в певних галузях і регіонах, розширення та виникнення нових депресивних територій, спричиняє негативні демографічні наслідки. На думку експертів МОП, у зв'язку з міграційними процесами та демографічною ситуацією наша країна не має потенціалу для економічного зростання. У 2050 р. її населення становитиме 35 млн осіб.

Таким чином, вдосконалення державної політики з регулювання міграційних процесів в Україні можливе у напрямку розробки міграційної стратегії України, що передбачає вдосконалення нормативно-правової основи та впровадження необхідних заходів в економічній і соціальній сфері. Також виражена державна політика щодо розвитку людських ресурсів здатна послабити міграційні виклики в Україні. Дієвими заходами у цій сфері слугують запровадження комплексної системи мотивації інтелектуа-

льної праці та створення сприятливого середовища для пришвидшеного розвитку малого та середнього бізнесу.

Отже, можливо зробити наступні висновки, глобальна економічна криза лише у короткостроковій перспективі спричинить зменшення потоку міжнародних мігрантів до розвинених країн, а в довгостроковій перспективі міжнародна трудова міграція буде лише посилюватися; найбільш вразливими на ринку праці є малокваліфіковані робітники, адже роботодавці звільняють їх у першу чергу; розвинені країни за умов економічної кризи та збільшення безробіття обрали протекціоністську політику, тобто стали на захист інтересів передусім своїх громадян; грошові перекази мігрантів навіть за умов економічного спаду залишаються одним із найважливіших джерел грошових надходжень до країни-донора робочої сили, оскільки мігранти економлять на своїх витратах, але продовжувати забезпечувати сім'ї на батьківщині; незважаючи на позитивний ефект збільшення «міграційних» грошових надходжень в Україну, зростання трудової міграції може загрожувати національним інтересам нашої держави через безповоротну втрату трудових ресурсів, витік найбільш креативного ресурсу; українська економіка не готова до прийому наших співвітчизників, хоча і дуже потребує їх трудового та інтелектуального потенціалу; враховуючи те, що велика кількість українських мігрантів займає непривабливі для місцевого населення робочі місця, їх масового звільнення та повернення на батьківщину не буде.

Література

1. World Migration 2008: Managing Labour Mobility in the Evolving Global Economy.
2. International Labour Office, Message by Juan Somavia, 18 December 2008.
3. *Demetrios G. Papademetriou, Madeleine Sumption, and Will Somerville* «Migration and the Economic Downturn: What to Expect in the European Union» Migration Policy Institute January 2009.
4. Duran, Jessica. 2008. Economic Downturn Impacts Most on Migrant Workers. Eurofound,
5. *Смук О.* Зворотний квиток // Український діловий тижневик «Контракти» № 10 від 09-03-2009 <http://www.kontrakty.com.ua/show/ukr/article/26/10200911586.html>

6. Світовий банк: Мігранти перешлють додому на 15 млрд. доларів менше <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2009/03/31/156214> 31.03.2009.

7. Demetrios G. Papademetriou and Aaron Terrazas «Immigrants and the Current Economic Crisis: Research Evidence, Policy Challenges, and Implications», Migration Policy Institute, January 2009.

8. Журнал «Громадянське суспільство», № 1(8), 2009 рік Український незалежний центр політичних досліджень <http://www.ucipr.kiev.ua/index.php>

9. Жаліло Я. А Тенденції трудової міграції з України до країн СНД січень 2009 <http://www.niss.gov.ua/Monitor/januar2009/11.htm>

10. Demetrios G. Papademetriou and Aaron Terrazas «Immigrants and the Current Economic Crisis: Research Evidence, Policy Challenges, and Implications», Migration Policy Institute, January 2009.

11. European Integration Consortium «Final Study», Nuremberg, 2009.

12. Demetrios G. Papademetriou, Madeleine Sumption, and Will Somerville «Migration and the Economic Downturn: What to Expect in the European Union» Migration Policy Institute January 2009.

Статтю подано в редакцію 11.02.09 р.

УДК 336.77.01

О. М. Мельник, д-р екон. наук, проф.,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ДОВГІ ХВИЛІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ ТА КРЕДИТНА АКТИВНІСТЬ У ФРН

У статті розглядаються проблеми відповідності існуючих теоретичних поглядів на довгострокову динаміку кредитної активності реальному стану справ у кредитній сфері ФРН протягом 1950—2005 рр.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: великі хвилі економічної динаміки, довгострокова динаміка кредитної активності, довгострокова динаміка інфляції.

Треба відзначити, що система кредитних відносин суспільства не є замкнутою системою. Вона є структурним елементом більшої надсистеми, а тому зазнає суттєвого впливу з боку інших складових елементів суспільного відтворення, зокрема, з боку